

მცირე და საშუალო ბიზნესის თანამედროვე პრობლემები და განვითარების პერსპექტივები

ინგა გიგაური

ბიზნესის ადმინისტრირების აკადემიური
დოქტორი, სტუ უფროსი მასწავლებელი

ნიკა ზურიკაშვილი

სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

მცირე და საშუალო საწარმოები ეკონომიკური ზრდის ძირითადი ფაქტორი და ჯანსაღი ეკონომიკის ხერხემალია. აქ იქმნება სამუშაო ადგილების მეტი რაოდენობა და ფაქტიურად წარმოადგენენ საბაზრო სტრუქტურის საკონკურენციო ბაზას. იაპონია მეორე ქვეყანაა ამერიკის შემდეგ მსოფლიოში, რაშიც დიდი როლი მცირე ბიზნესის განვითარებამ ითამაშა. ამ ქვეყანაში მცირე ბიზნესზე მოდის რეალიზებული სამრეწველო პროდუქციის 60%-ზე მეტი. 6.5 მილიონ მცირე და მიკროსაწარმოში 40 მილიონზე მეტი კაცი მუშაობს, რაც საერთოდ დასაქმებულთა 80%-ია. საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარებას მნიშვნელოვნად აფერხებს მთელი რიგი მაკროეკონომიკური ფაქტორები, რომელთაც შესწავლა და რეგულირება სჭირდებათ. კატასტროფის წინაშე დგას ჩვენი ქვეყნის ფინანსური დამოუკიდებლობა. მკვეთრად მერყეობს ეროვნული ვალუტის კურსი, გაძლიერდა ინფლაციური ტენდენციები. პოლიტიკური, სავალუტო და საფინანსო რისკის ზრდამ გამოიწვია საინვესტიციო პირობების გაუარესება. იქმნება არაპროგნოზირებადი გარემო ბიზნესისათვის.

საკვანძო სიტყვები: მცირე და საშუალო ბიზნესი, მაკროეკონომიკური ფაქტორები, ინფლაციური ტენდენციები, საგადასახადო შეღავათები.

შესავალი

საერთაშორისო გამოცდილებით, მცირე და საშუალო სიდიდის საწარმოები თანამედროვე პირობებში უმნიშვნელოვანეს ეკონომიკურ და სოციალურ როლს ასრულებენ. მსოფლიოს განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში მათი რაოდენობა ყველა საწარმოების 99%-ს აღწევს. მცირე ბიზნესი გაცილებით მოქნილი და ოპერატიულია სამეურნეო საქმიანობაში. მას შეუძლია სისტემატურად გააფართოოს მომხმარებელთა მოთხოვნების კარგად დაკმაყოფილების შესაძლებლობები. მცირე ზომის საწარმოებს ხშირად ტექნოლოგიური სიახლეების დანერგვისა და ნოუ ჰაუს მეტი შესაძლებლობები აქვთ. მცირე სიდიდის საწარმოები მოკლე დროში და შედარებით ნაკლები დანახარჯებით ახორციელებენ ასეთ ღონისძიებებს. დადასტურდა რომ ყოველწლიურად ქვეყნის ეკონომიკაში დანერგილი ყველა სიახლეების ნახევარზე მეტი მცირე ზომის საწარმოებზე მოდის. ახალი სახის პროდუქციის წარმოების ათვისების ტემპები მცირე საწარმოებში გაცილებით უფრო სწრაფია, ვიდრე მსხვილში. განვითარებულ ქვეყნებში მცირე ბიზნესს სახელმწიფოს მხრიდან დიდი მხარდაჭერა აქვთ. მაგალითად, იაპონიაში მცირე მეწარმეებს ეძლევათ შეღავათიანი კრედიტები. კრედიტის ამღები საწარმოს გაკოტრების შემთხვევაში სესხის გამცემს მთავრობა უნაზღაურებს კრედიტის თანხის 70%-ს. სახელმწიფო მართვის ორგანოები ხშირად იძენენ მცირე საწარმოთა აქციებს, მიღებულ დივიდენდებს კი ადგილობრივ ბიუჯეტს ურიცხავენ. [1] პრეფექტურები მცირე საწარმოებს ეხმარებიან მარკეტინგული მომსახურების ორგანიზაციაში. უზრუნველყოფენ მათთვის კადრების მომზადებასა და სხვა. მცირე საწარმოებისათვის შექმნილია საკრედიტო მხარდაჭერისა და სამეურნეო საქმიანობის დაზღვევის სისტემა ადგილობრივი მართვის ორგანოების დონეზე, რომელიც უზრუნველყოფს ამ საქმეში მეტ ოპერატიულობას და მნიშვნელოვნად ამსუბუქებს მცირე საწარმოების მიერ სესხის აღებისა და გამოყენების პირობებს. მცირე ბიზნესისათვის დადგენილია თითქმის ერთი მესამედით შემცირებული საკორპორაციო

გადასახადის განაკვეთი. მცირე და საშუალო საწარმოებისათვის, რომლებსაც მოგების თანხა წელიწადში 8 მილიონ იენზე ნაკლები აქვთ, განაკვეთი 30%-ია, სხვა კომპანიებისათვის კი 42%. საერთოდ იაპონიაში წერილი მენარმეებისათვის შემოსავლებზე დადგენილია საკმაოდ ვრცელი შეღავათიანი საგადასახადო სისტემა. საგადასახადო შეღავათები მათ ეძლევათ კონკრეტული საქმიანობის სტიმულირებისათვის. მაგ: გადასახადიდან თავისუფლდება სარეზერვო ფონდის შესაქმნელი საშუალებები, აგრეთვე ასოციაციებში შენატანები. დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ ქვეყანაში განვითარებულმა პროცესებმა, ქართული ბიზნეს-გარემო სავალალო მდგომარეობაში ჩააყენა. მთავარი მიზეზი, რის გამოც ქართული კომპანიები ვერ ახდენენ ექსპორტს ევროკავშირის ქვეყნებში, არის ხარისხისა და უსაფრთხოების სტანდარტის უქონლობა. მენარმეებისათვის ძირითადი ბარიერი არის საქონლის დაბალი ხარისხი, უცხოურ ბაზრებზე გასვლის სირთულე, მარკეტინგული უნარ-ჩვევების ნაკლებობა და სხვ. ინსტიტუციური ასპექტით საქართველოში საწარმოები ბიზნესის დაბეგვრის ადმინისტრირების თვალსაზრისით წინააღმდეგობრივ გარემოში იმყოფებიან. როგორც გამოკვლევები ამტკიცებენ, საქართველოში საგადასახადო ორგანოს გადაჭარბებული უფლებები მიენიჭა. საგადასახადო ორგანოებთან და ხელისუფლებასთან დავაში მცირე და საშუალო ბიზნესი დათრგუნულია, რადგან ბაზარზე ანგარიშსწორება ჯერ კიდევ ნაღდი ფულით ხდება, ხოლო მცირე და საშუალო საწარმოები ხშირად აწყდებიან სირთულეებს ბიზნეს-საქმიანობასთან დაკავშირებული ხარჯების აღიარების დროს; შედეგად მენარმეების დასაბეგრი შემოსავალი ხელოვნურად იზრდება, რასაც ხშირად ემატება არალეგალური გადასახადები და გაზრდილი ჯარიმები. [2]. სახელმწიფო ანტიმონოპოლიური სამსახურის გაუქმებით კიდევ უფრო დაითრგუნა მცირე და საშუალო ბიზნესი, ხოლო კერძო საკუთრების დემონტაჟი და რეპრივატიზაციის პროცესი კი ყოველგვარი კომპენსაციის გარეშე ხორციელდებოდა, რის შედეგადაც მრავალი მცირე და საშუალო მენარმე აღმოჩნდა სამუშაო ფართის

გარეშე. განსაკუთრებით მტკივნეული გახდა კანონის უზენაესობის დაცვის საკითხიც (საკუთრების უფლებების დაცვა და კონტრაქტებზე სამართლებრივი ზემოქმედება). ყოველივე ეს კი ანეიტრალეზდა იმ პოზიტიურ რეფორმებს, რომლებიც ხელისუფლებამ ადრე განახორციელა ბიზნესის რეგულირების გამარტივებით.

ძირითადი ნაწილი

საქართველოში მცირე და საშუალო საწარმოების განვითარება საშუალებას მოგვცემს ეფექტურად გადაწყდეს ისეთი მნიშვნელოვანი პრობლემები, როგორიცაა კონკურენციის ზრდა, რეფორმების სოციალური ბაზის გაფართოება, საშუალო ფენის ფორმირება, მოსახლეობის დასაქმება, საწარმოო სიმძლავრეების დატვირთვა, ბიუჯეტის შემოსავლების ფორმირება, წონადი წვლილის შეტანა ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ფორმირებაში და საზოგადოდ, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების მოგვარებაში. თუ მივაღწევთ თვალს ბოლო პერიოდში მიმდინარე ეკონომიკურ მოვლენებს, ვითარება მართლაც, რომ კრიტიკულია. საფინანსო რისკის ზრდამ გამოიწვია ინვესტიციების მკვეთრი შემცირება. ლარის კურსის ასეთი მაღალი დიაპაზონით მერყეობა ძალიან ცუდ გავლენას ახდენს მცირე და საშუალო ბიზნესზე. იქმნება არაპროგნოზირებადი გარემო ბიზნესისათვის და საფრთხეს უქმნის ზოგადად ქვეყნის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სტაბილურობას. კურსის მერყეობა იმპორტზე დამოკიდებული ქვეყნისათვის ძალიან ცუდია. თუკი გვექნება კრიტიკული ზღვარი 2.6-2.9, რაც უკვე თვალში საცემია, ყველაზე მეტად მცირე და საშუალო ბიზნესს, დაარტყამს“ [3]. მსხვილი ბიზნესი ნაკლებად მოქნილია, მაგრამ გადარჩენისათვის მეტი ძალა აქვს. ამიტომ მცირე ბიზნესი ყველაზე მეტად არის საფრთხეში, რადგან მათ უცხოურ ვალუტაში აქვთ ფინანსური ვალდებულებები-სესხი და იჯარის თანხა. ქართული ბიზნესის მდგომარეობა თითქმის ყოველდღე მძიმდება. სადისტრიბუციო კომპანიები და ის საწარმოები, რომლებიც ნედლეულს უცხოეთიდან იღებენ, მათთვის ლარის ყოველი თეთრით გაუ-

ფასურება დიდი ტვირთია. რეალიზაციის შემცირებიდან გამო-
მდინარე მოგების მარჯა უმცირდებათ. სავალალო ისაა, რომ და-
საქმებულთა რაოდენობა აქ წლიდან წლამდე მცირდება. მცირე
ბიზნესში 2013 წელს 138 ათასი კაცი იყო დასაქმებული. 2014
წელს ეს მაჩვენებელი გაიზარდა და 168 ათასს მიაღწია. 2015
წელს მდგომარეობა თითქმის უცვლელი იყო, რადგან მხოლოდ
1000 კაცი დაემატა დასაქმებულთა სიას. 2016 წლის პირველი
ორი კვარტლის მონაცემების მიხედვით კი მცირე ბიზნესში 148
ათასი კაცია დასაქმებული. ანალოგიური მდგომარეობაა საშუ-
ალო ბიზნესშიც, რომელიც დასაქმებულთა მხრივ ასევე კლებას
განიცდის. ამ სექტორში 2015 წელს 100 ათასი კაცი საქმიანობ-
და, ხოლო 2016 წლის მეორე კვარტლის მონაცემების მიხედვით
- 96 ათასი. საერთო ჯამში წელს მცირე და საშუალო ბიზნესში
25 ათასით ნაკლებია დასაქმებული. [4] მცირე მეწარმეებისათ-
ვის საგადასახადო სისტემა მოწესრიგებული არ არის. აუცი-
ლებლად უნდა მოხდეს საშუალო და მსხვილი ბიზნესის გადა-
სახადების გამიჯვნა. „თუ არ ავამოქმედებთ კანონს, რომელიც
დაიცავს როგორც მცირე, ასევე საშუალო მეწარმეებს, მრავალი
პროექტი დადგება კითხვის ნიშის ქვეშ. პროგრამის - „ანარმოე
საქართველოში“ ეგიდით გახსნილი ყველა საწარმო ან გაკოტ-
რდება, ან გადავა ჩრდილში. არ შეიძლება როგორც დიდი ბიზნე-
სის, ასევე მცირე და საშუალო მეწარმეობის გადასახადები იყოს
ერთნაირი. გადასახადები იმდენად მაღალია, რომ ყველა წარმო-
ება ჩრდილშია და ასე ცდილობენ თავი გაიტანონ. ის ესტონური
მოდელი, რომელიც ხელისუფლებამ შემოგვთავაზა, მორგებუ-
ლია მხოლოდ მსხვილ ბიზნესზე და მოგების გადასახადის სანა-
ცვლოდ ამ თანხის რეინვესტირების საშუალებას აძლევს მას,
ხოლო მცირე და საშუალო ბიზნესი, რომელსაც ყველაზე მეტად
ესაჭიროება ფინანსური დახმარება, მასზე არანაირი საგადა-
სახადო შეღავათები არ ვრცელდება. ვფიქრობ, ქვეყანაში შექმ-
ნილი ფინანსური კოლაფსიდან გამოსასვლელად მიკრო (მცირე)
და ფიქსირებული გადასახადის შემოღება მნიშვნელოვანი შეღა-
ვათი იქნება წვრილი ბიზნესისათვის და დამწყებ მეწარმეთათ-
ვის. იგი მცირე კომპანიებს ზრდის საშუალებასაც აძლევს: თუ

კომპანია ფიქსირებული გადასახადის მეთოდს აირჩევს, მაგრამ აღმოჩნდება, რომ წლის განმავლობაში მისი ბრუნვა 100 000 ლარსაც გადასცა, არ არის ვალდებული დღგ-ს გადამხდელად დაფიქსირდეს და ისევ შეუძლია გააგრძელოს ფიქსირებული გადასახადის გადახდა [5, გვ. 145]. გერმანიაში მცირე და საშუალო ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერა შეიცავს 500-ზე მეტ ფედერალური და რეგიონული მნიშვნელობის პროგრამებს, რომლებიც ხელს უწყობენ ინვესტიურ აქტივობებს. მხარდაჭერა გამოიხატება ტექნოლოგიებისა და შესაბამისი ეკონომიკური ინფორმაციის მიწოდებაში, აგრეთვე სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ეკონომიკურ და ტექნიკურ კონსულტაციებში, მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელმძღვანელების და მუშაკების კვალიფიკაციის ამაღლებასა და სწავლების დაფინანსებაში. გარდა ამისა, ხდება დახმარების გაწევა სანარმოს სანყისი კაპიტალის ფორმირებაში, როდესაც საქმე გვაქვს უპირატესად გრძელვადიან დაბანდებასთან (მაგ. რაციონალიზაცია, მოდერნიზაცია, გაფართოება, სანარმოს სიმძლავრეთა გაზრდა). მცირე და საშუალო ბიზნესის ინტერესები დაცულია სპეციალური კანონებით და სამართლებრივი აქტებით (ანტიმონოპოლური კანონმდებლობის დებულებები და საბუღალტრო აღრიცხვის ნორმატიული დოკუმენტები). გერმანიაში არსებობს სპეციალიზებული საგარანტიო ბანკები, რომლებიც იღებენ საკუთარ თავზე რისკს კრედიტის 10%-მდე დაუბრუნებლობის შემთხვევაში, ან ფლობენ კაპიტალის წილს (არა უმეტეს 1,5 მლნ მარკა). ეს მნიშვნელოვანია ისეთი მცირე და 79 საშუალო ბიზნესებისათვის, რომელთაც არ აქვთ (ან თითქმის არ აქვთ) სესხის აღების შესაძლებლობა. საგარანტიო ბანკის რისკის 60%-მდე ფარავს ფედერაცია და მიწა, რომელზეც განლაგებულია ბანკი. [6]

დასკვნა

მსს-თა სახელმწიფო და არასახელმწიფოებრივი მხარდაჭერა მრავალი ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტად არის აღიარებული. საჭიროდ მიგვაჩნია საქართველომ გამოიყენოს მდიდარი მსოფლიო გამოცდილება, მოახდინოს

მსს-ების განვითარებისა და მხარდაჭერის წარმატებული მოდელების დანერგვა. ამ პროცესში აუცილებელია ეროვნული, ტერიტორიული, კლიმატური, სანარმო და ინფრასტრუქტურული სპეციფიურობების, აგრეთვე დაგროვილი ცოდნისა და გამოცდილების გათვალისწინება. ამ მხრივ გასაზიარებელია მეტ-ნაკლებად მსგავსი ევროპული ქვეყნების გამოცდილება. აუცილებელია იმ სახელმწიფოთა გამოცდილების გაზიარება, რომლებმაც სწრაფი ეკონომიკური გარღვევა მოახდინეს მცირე პერიოდის განმავლობაში (იაპონია, ტაივანი, ჩინეთი).

მცირე საწარმოების მიმართ უნდა დაწესდეს სასტარტო შეღავათები. კერძოდ, ახლადშექმნილი მცირე საწარმოების ფუნქციონირების დაწყებიდან პირველი ორი წლის განმავლობაში უნდა გაუნახევრდეთ მოგების გადასახადი. ნებისმიერი რეფორმისა თუ ეკონომიკური პოლიტიკის ნაწილი სწორედ სამეწარმეო აქტივობის გამოცოცხლება უნდა იქცეს, რომლის „ლომის წილი“ მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაზე მოდის. მსბ-ის მხარდაჭერის უმთავრეს მიმართულებად საქართველოში უნდა იქცეს: ა. მსს-თა მაქსიმალური ხელშეწყობა სახელმწიფო შესყიდვებში მონაწილეობის მისაღებად; ბ. მცირე, საშუალო და მსხვილი საწარმოების ინტერგრაციის ხელშეწყობა ფრანჩაიზინგისა და სხვა ფორმების განვითარების გზით; გ. მსს-ების სამეცნიერო და ტექნოლოგიური გამოკვლევების ხელშეწყობა, შეღავათების მექანიზმის შემუშავება და დანერგვა სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოებზე და მეცნიერებატევადი პროდუქციის გამოშვებაზე (მაგ. შეღავათიანი კრედიტების ინსტიტუტების შემოღება); დ. მეწარმეობის დაფინანსების ვენჩურული მექანიზმის განვითარების ხელშეწყობა; ე. მსს-თათვის საგანმანათლებლო საქმიანობის განვითარება; ვ. მსს-თა საექსპორტო საქმიანობის ხელშეწყობა; ზ. არასამთავრობო საზოგადოებრივი ორგანიზაციების დაინტერესება მსს-თა ხელშეწყობისათვის, რაც შესაძლოა ბიუჯეტიდან დაფინანსების ალტერნატიულ წყაროდ იქცეს; თ. საკრედიტო რესურსების გამოყოფა სახელმწიფო ბიუჯეტიდან; ი. საგადასახადო სისტემის სრულყოფა; კ.

მსს-თა მაღალი რისკის პროგრამების სახელმწიფო დაზღვევის უზრუნველყოფა; ლ. მსს-თა რეგიონული განვითარება, მენა-რმეობის მხარდაჭერისა და განვითარების დეცენტრალიზა-ცია ცალკეული რეგიონების სპეციფიკისა და პრიორიტეტების გათვალისწინებით;

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. დ. ძნელაძე, ლ. ძნელაძე, ბიზნესი I ნაწ. 1999წ. გვ. 190-193
2. [http://www.ifc.org/ifcext/home.nsf/AttachmentsByTitle/Georgia-SME-Report-F/\\$FILE/Georgia+SME+Report.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/home.nsf/AttachmentsByTitle/Georgia-SME-Report-F/$FILE/Georgia+SME+Report.pdf)
3. გაზეთი რეზონანსი №1, 25 ნოემბერი, 2016წ.
4. www.geostat.ge
5. უფლისაშვილი გ. დაბეგვრის სპეციალური რეჟიმები საქართველოს ახალი საგადასახადო კოდექსის მიხედვით „ეკონომიკის მდგრადი განვითარების პრობლემები: რეალობა და პერსპექტივები“ შრომების კრებული. ქუთაისის უნივერსიტეტი. 2012წ
6. www.nisse.ru

REFERENCES:

1. D. dzneladze, l. dzneladze the business. Part I. 1999, pg. 190-193 (In Georgian language);
2. [http://www.ifc.org/ifcext/home.nsf/AttachmentsByTitle/Georgia-SME-Report-F/\\$FILE/Georgia+SME+Report.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/home.nsf/AttachmentsByTitle/Georgia-SME-Report-F/$FILE/Georgia+SME+Report.pdf)
3. The newspaper Resonance № 1. 25 November, 2016y.
4. www.geostat.ge (In Georgian language)
5. Uplisashvili G. The special modes of the new by the Tax Code of the Taxation „economy sustainable development issues: The reality and prospects „Collection of Publications. The University of Kutaisi. 2012y. (In Georgian language).
6. www.nisse.ru (In Russian Language).

THE MODERN PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES

Inga Gigaure

Academic Doctor of Business
Administration, Head Teacher of GTU

Nika Zurikashvili

PhD Student , GTU

RESUME

Small and medium enterprises represent a major factor in economic growth and a backbone of healthy economy. There are created more job places, and they actually represent the competitive basis of market structure. Japan is the second country in the world after USA, large share in this is played by the development of small business. Small business in this country has share of more than 60% in the realization of industrial products. On 6.5 million of small and micro-enterprises are working up to 40 million people that makes up to 80% of employees. In Georgia's small business growth is significantly slowed due to a number of macroeconomic factors that need to study and regulate. Our country's financial independence is facing up to disaster. The national currency sharply fluctuates, there are increased the inflationary tendencies. The growth in political, monetary and financial risk caused the worsening of conditions for the investment. It is creating an unpredictable environment for businesses.

Keywords: Small and medium businesses, the macroeconomic factors, the inflationary trends, the tax benefits.